

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący
analizy przekazów medialnych
za listopad 2022

Dofinansowane przez
Unię Europejską

OBRAZ MUZUŁMANÓW, MUZUŁMANEK I ISLAMU W POLSKICH MEDIACH

Raport podsumowujący analizy przekazów medialnych
za listopad 2022

AUTOR: **Anita Kwiatkowska**

REDAKCJA: **Filip A. Gołębiewski**

WSPÓŁRACA: **Adriana Szaposznikow, Anna Klocek, Agnieszka Ptasik, Piotr Rączkowiak,
Karolina Sieradzan**

OPRACOWANIE GRAFICZNE I ŁAMANIE KOMPUTEROWE: **Ewa Górską, Andżelika Sochacka,
Wiktoria Lipińska**

AUTOR ZDJĘCIA NA OKŁADCE: **Mohammed Aneez**

© **Filip Gołębiewski, Anita Kwiatkowska, 2022**

© **Instytut Dyskursu i Dialogu, 2022**

ISBN 978-83-67941-03-7

Publikacja wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

Publikacja udostępniona jest na licencji

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-NC-ND)

Raport powstał w ramach projektu „**Let’s Empower, Participate and Teach each other to Hype Empathy: Challenging discourse about Islam and Muslims in Poland**”, realizowanego w ramach Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV).

Projekt finansowany przez Unię Europejską. Wyrażone poglądy i opinie należą wyłącznie do autora(ów) i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Ani Unia Europejska, ani Komisja nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Praca naukowa opublikowana w ramach projektu międzynarodowego współfinansowanego ze środków programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pn. „PMW” w latach 2022-2023; umowa nr 5245/GRANT KE/2022/2

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
Zbadane materiały i informacje	5
Tematyka badanych materiałów	9
Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych.....	16
Islam w negatywnych słownych określeniach.....	19
Negatywne nastawienie odbiorcy względem islamu	23
Zmiana nastawienia odbiorcy.....	30
Dobre praktyki.....	35
Spis, tabel, wykresów, zdjęć	38

WPROWADZENIE

Celem prowadzonego monitoringu mediów było zbadanie dyskursu medialnego na temat islamu, muzułmanów i muzułmanek w Polsce wraz z wychwyceniem przejawów islamofobii.

Do selekcji materiału badawczego zastosowano celowy dobór próby: materiały pochodziły z polskich portali informacyjnych, dotyczyły ww. tematyki, a opublikowano je między 1 a 30 listopada 2022 roku. Badanie prowadzone było metodą analizy zawartości, narracji oraz analizą dyskursu.

Opisywane kategorie badawcze związane były przede wszystkim z:

- opisem podstawowych parametrów tekstu (m.in. data, miejsce publikacji artykułu),
- ogólną tematyzacją tekstu (wyodrębnienie tematyki głównej i tematów pobocznych),
- opisem graficznych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału obraźliwych, krzywdzących lub upraszczających przedstawienie islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego,
- opisem słownych elementów materiału, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem badanej grupy,
- opisem dobrych praktyk względem przedstawienia islamu, muzułmanów, muzułmanek, osób pochodzenia arabskiego.

ZBADANE MATERIAŁY - INFORMACJE

Badanie obrazu muzułmanek, muzułmanów i islamu w polskich mediach w listopadzie 2022 roku oparto o 38 materiałów pochodzących z portali internetowych. Zasięg badania objął 12 różnorodnych polskich portali informacyjnych.

Najwięcej analizowanych materiałów pochodziło z onet.pl – 16 materiałów (ze stron: onet.pl, wiadomosci.onet.pl, podroze.onet.pl, kultura.onet.pl, kobieta.onet.pl), które stanowiło ok. 42 proc. wszystkich. Ponadto, w bazie badania znalazło się również 8 materiałów z wp.pl (kobieta.wp.pl, film.wp.pl, turystyka.wp.pl, wiadomosci.wp.pl), 4 – z fakt.pl, 2 – z interia.pl (film.interia.pl, wydarzenia.interia.pl). Po jednym materiale przeanalizowano w tym miesiącu z portali: gazeta.pl, i.pl, gazetaprawna.pl, wysokieobcasy.pl, sport.pl, sport1.pl, jastrzabpost.pl, rmf24.pl.

Tytuł medialny	Data publikacji materiału	Link do analizowanego materiału
onet.pl	01.11.2022	https://podroze.onet.pl/ciekawe/polka-w-dubaju- -trafila-do-haremu-bylam-druga -zona-fragment-powiesci/68ptc23
onet.pl	02.11.2022	https://kultura.onet.pl/film/wiadomosci/tego-dni - -nie-dojechal-do-pracy-zabojcy -powiedzial-prosze-nie-prosze/2krh1nn
onet.pl	09.11.2022	https://wiadomosci.onet.pl/swiat/iran-wprowadzil- -kare-smierci-dla-buntownikow-tak- zareagowaly-kobiety/7ty72xy?utm_source=tw_wia- domosci&utm_medium=social&utm_ campaign=onetsg_fb

**ZBADANE
MATERIAŁY**

fakt.pl	09.11.2022	https://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/iran-parlament-domaga-sie-surowych-kar-dla-protestujacych-w-tym-kary-smierci/xbl769s
onet.pl	12.11.2022	https://wiadomosci.onet.pl/swiat/ue-chce-rozszerzyc-sankcje-przeciwko-iranowi/mefv1m8?utm_source=sentione.com_viasg_wiadomosci&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=undefined&utm_v=2
wp.pl	13.11.2022	https://wiadomosci.wp.pl/iran-ostro-do-niemcow-padlo-tez-ostrzezenie-dla-scholza-6833548925037248a
fakt.pl	14.11.2022	https://www.fakt.pl/plotki/polska-zona-szejka-opisala-orgie-w-dubaju-i-ile-trzeba-zaplacic-za-dziewice/tj7w3f0
onet.pl	14.11.2022	https://podroze.onet.pl/polka-zdradza-jak-zyje-sie-w-katarze-najbogatszym-kraju-swiate-pelnym-zakazow/m6zl1hr
wp.pl	14.11.2022	https://wiadomosci.wp.pl/protesty-w-iranie-pierwsza-osoba-z-wyrokiem-smierci-6833696485255840a
onet.pl	16.11.2022	https://www.onet.pl/informacje/onetwiadomosci/iran-policja-otworzyla-ogien-do-tlumuna-stacji-metra-wideo/e6ew6sx,79cfc278
onet.pl	16.11.2022	https://www.onet.pl/kultura/proszynski-i-s-ka/koran-mowi-ze-mezczyzna-moze-wziac-sobie-druga-trzecia-lub-czwarta-zone-ale-tylko/dlpg0mn,30bc1058?utm_source=onetsg_fb&utm_medium=social&utm_campaign=onetsg_fb_48h
onet.pl	16.11.2022	https://www.onet.pl/kultura/proszynski-i-s-ka/koran-mowi-ze-mezczyzna-moze-wziac-sobie-druga-trzecia-lub-czwarta-zone-ale-tylko/dlpg0mn,30bc1058?utm_source=onetsg_fb&utm_medium=social&utm_campaign=onetsg_fb_48h
onet.pl	16.11.2022	https://wiadomosci.onet.pl/swiat/iran-policja-otworzyla-ogien-do-tlumuna-stacji-metra-wideo/e6ew6sx
onet.pl	17.11.2022	https://podroze.onet.pl/aktualnosci/katar-2022-polka-zdradza-jak-wygladaja-ostatnie-przygotowania/l3t6f15
onet.pl	19.11.2022	https://kobieta.onet.pl/wiadomosci/mundial-2022-kobiety-w-katarze-nie-moga-same-o-sobie-decydowac/z9bhjkh?utm_source=facebook_extra&utm_medium=social&utm_campaign=allonet_social_48h&utm_term=autor_1
fakt.pl	19.11.2022	https://www.fakt.pl/plotki/seksbiznes-w-katarze-dopiero-sie-rozkreci-jak-wyglada-seks-w-katarze/jl2wg29

**ZBADANE
MATERIAŁY**

wysokieobcasy.pl	20.11.2022	https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,53662,29160843,jako-dziewczynka-hidzab-nosila-nawet-podczas-snu-a-potem-zbuntowala.html
interia.pl	21.11.2022	https://film.interia.pl/wiadomosci/news-dwie-irackie-aktorki-aresztowane-za-zdjecie-hidzabu,nld,6425036
sport.pl	21.11.2022	https://www.sport.pl/mundial/7,154361,29165933,-katarczycy-zlamali-kolejna-obietnice-skandaliczne-decyzje-ws.html#do_w=107&do_v=744&do_st=RS&do_sid=1055&do_a=1055&s=SMT_img_1
sport1.pl	21.11.2022	https://sport1.pl/fifa-znow-ulega-katarczykom-bada-kartki-za-teczowe-opaski/
wp.pl	21.11.2022	https://turystyka.wp.pl/arabia-saudyjska-najwieksze-atrakcje-w-kraju-kontrastow-i-kontrowersji-6836386551106240a
wp.pl	22.11.2022	https://turystyka.wp.pl/stewardesa-poleciala-na-urlop-czegos-takiego-jeszcze-w-zyciu-na-sobie-nie-mialam-6836719521487552a
interia.pl	22.11.2022	https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-wysoki-komisarz-onz-ds-praw-czlowieka-sytuacja-w-iranie-jest,nld,6427049
wp.pl	23.11.2022	https://film.wp.pl/aranzowane-malzenstwa-i-test-na-dziewictwo-rozmawiamy-z-rezyserkafilmu-yuni-6837069415520928a
onet.pl	23.11.2022	https://podroze.onet.pl/ciekawe/zycie-w-arabii-saudyjskiej-cudzoziemki-zadaja-sie-z-zonatymi-facetami/57sffg5
onet.pl	23.11.2022	https://kobieta.onet.pl/wiadomosci/katarski-szejk-upomnial-sie-o-spadek-trzymaja-go-w-wiezieniu-i-groza-jego-rodzinie/248bxzr?utm_source=onetsg_fb&utm_medium=social&utm_campaign=allonet_social_48h
gazeta.pl	24.11.2022	https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114881,29179119,niemcy-tajemnicze-zaginiecie-ksiedza-policja-mowi-o-porwaniu.html
wp.pl	25.11.2022	https://kobieta.wp.pl/miss-bikini-poleciala-do-kataru-zdziwila-sie-gdy-poszla-na-basen-6837798464506560a?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=fbwp&utm_term=post&utm_content=kobieta
wp.pl	27.11.2022	https://kobieta.wp.pl/naklejaja-podpaski-na-kamery-w-metrze-w-iranie-to-element-walki-o-prawa-kobiet-6838461302635168a

**ZBADANE
MATERIAŁY**

onet.pl	27.11.2022	https://podroze.onet.pl/polka-zdradza-jak-zyje-sie-w-arabii-saudyjskiej-kraju-pelnym-zakazow/bt824y1
onet.pl	28.11.2022	https://www.onet.pl/styl-zycia/ofeminin/moja-turecka-tesciowa-wiedziala-ze-bede-z-europy-powiedziala-jej-to-wrozka/5vknhse,40125427?utm_source=facebook_extra&utm_medium=social&utm_campaign=Facebook_vertical&utm_term=autor_6
i.pl	28.11.2022	https://i.pl/odwet-islamskich-radykalow-terrorysci-zaatakowali-hotel/ar/c1-17080879
gazetaprawna.pl	28.11.2022	https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8597366,iran-islam-religia-szariat-hidzab-rezim-protesty.html?utm_source=divr.it&utm_medium=twitter
fakt.pl	29.11.2022	https://www.fakt.pl/pieniadze/ile-kosztuja-prezerwatywy-w-katarynie-mogli-uwierzyc-wlasnym-oczom/0qx0vsw
onet.pl	30.11.2022	https://wiadomosci.onet.pl/swiat/pentagon-przywodca-panstwa-islamskiego-zostal-zabity-przez-wolna-armie-syryjska/93pq855
wp.pl	30.11.2022	https://wiadomosci.wp.pl/niecodzienny-ruch-szejkow-arabowie-wypuszczaja-tysiace-wiezniow-6839517695932960a
jastrzabpost.pl	30.11.2022	https://jastrzabpost.pl/newsy/kasia-bosacka-pokazala-co-musza-jesc-polscy-kibice-to-jakas-katastrofa_1268909.html
rmf24.pl	30.11.2022	https://www.rmf24.pl/raporty/raport-swiat-kontra-panstwo-islamskie/najnowsze-fakty/news-nie-zyje-lider-panstwa-islamskiego-nastepca-zostal-juz-wybra,nld,6444358#crp_state=1

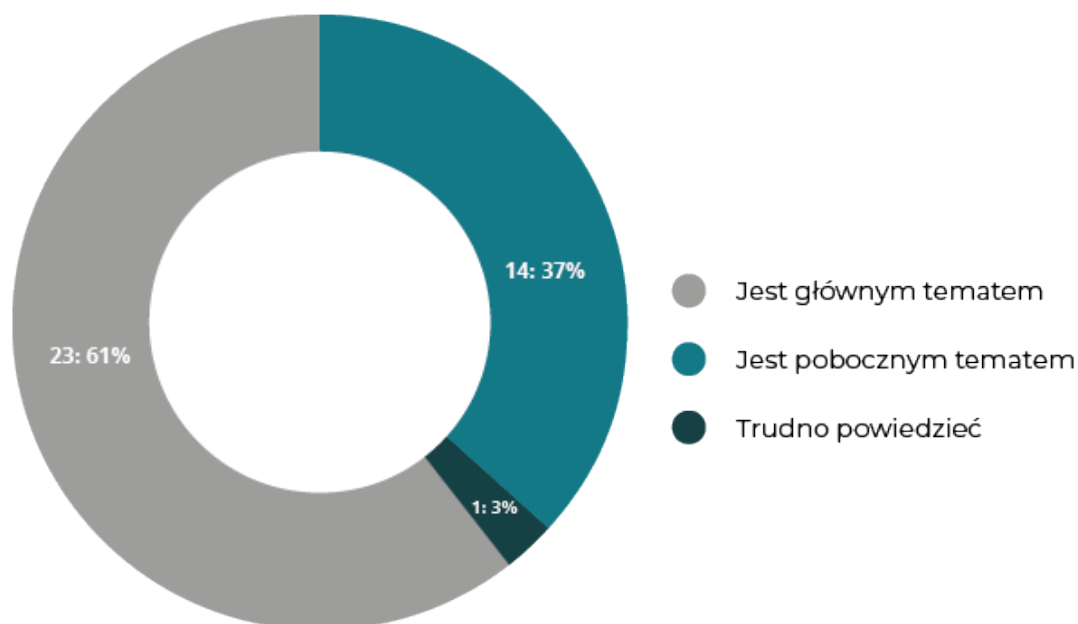
Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w listopadzie 2022
źródło: opracowanie własne

TEMATYKA BADANYCH MATERIAŁÓW

ISLAM JAKO TEMAT MATERIAŁU MEDIALNEGO

Poddane analizie materiały medialne przebadano pod względem ogólnej tematykacji artykułów. W 60 proc. zbadanych materiałów medialnych islam (oraz tematyka związana z muzułmanami, muzułmankami i/lub osobami pochodzenia arabskiego) był ich głównym tematem, co oznacza, że w większości dotyczył tej właśnie tematyki. 37 proc. stanowiły przekazy, w których islam był tematem pobocznym, a więc pojawiał się przy okazji omawiania innych tematów.

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów
źródło: opracowanie własne (N=38)

W jednym materiale z tego badanego miesiąca napotkano trudności w przypisaniu go do jednej z tych dwóch grup (zakwalifikowano go do „Trudno powiedzieć”). Materiał

ten dotyczył zapowiedzenia przez Federację FIFA kar dla zawodników, którzy podczas meczów nosić będą tęcze opaski „One Love” na ramieniu podczas mundialu 2022 w Katarze (FIFA znów ulega Katarczykom. Będą kartki za tęcze opaski! [AKTUALIZACJA], sport1.pl, 21.11.2022). Trudno zatem określić, czy temat wiązał się bezpośrednio czy pośrednio z interesującą badawczo tematyką.

FORMA WYSTĘPOWANIA ISLAMU JAKO TEMATU MATERIAŁU MEDIALNEGO

Opisując formę występowania islamu jako tematu głównego badanego materiału, wyodrębniono cztery kategorie:

- „Zaprezentowana została historia konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego”;
- „Islam jest omawiany jako religia/kultura”;
- „Omawiane jest potencjalne zagrożenie terrorystyczne ze strony krajów islamu i wyznawców islamu”;
- „Omawiane jest jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego/muzułmanów”.

Były to najczęstsze tematy, które ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inna forma (wpisz jaka)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

W ten sposób 23 materiały, których główny temat związany był z islamem i społecznością arabską przyporządkowano 41 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do sześciu unikatowych kategorii, co oznacza, że część zbadanych materiałów dotyczyła dwóch lub trzech różnych tematów jednocześnie.

TEMATYKA
BADANYCH MATERIAŁÓW

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

źródło: opracowanie własne

Większość zbadanych artykułów omawiała jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego i/lub muzułmanów (14 materiałów). W badanym miesiącu były to głównie wydarzenia dotyczące pokłosa protestów kobiet w Iranie po śmierci 22-letniej Mahsy Amini z września 2022 roku. Artykuły dotyczyły m.in.:

- wprowadzenia kary śmierci dla protestujących, jak np. w: Iran wprowadził karę śmierci dla buntowników. Tak kobiety reagują na “dobrą lekcję” (wiadomosci.onet.pl, 09.11.2022), Kara śmierci. Sąd w Iranie podjął decyzję (wiadomosci.wp.pl, 14.11.2022) czy 15 tys. aresztowanych w Iranie. Czy wszystkim im grozi kara śmierci? (fakt.pl, 09.11.2022);

- dalszych aresztowań za zdjęcie hidżabu, np. Dwie irańskie aktorki aresztowane za zdjęcie hidżabu (film.interia.pl, 21.11.2022);
- a przede wszystkim – dalszych demonstracjach, znakach protestów i ich tłumienia przy użyciu siły, np. Wysoki komisarz ONZ ds. praw człowieka: Sytuacja w Iranie jest krytyczna (wydarzenia.interia.pl, 22.11.2022), Naklejają podpaski na kamery w metrze w Iranie. To element walki o prawa kobiet (kobieta.wp.pl, 27.11.2022), Dzięki Iranom ludzie się nie boją [WYWIAD] (gazetaprawna.pl, 28.11.2022), Dramatyczne sceny w Teheranie. Policja otworzyła ogień do tłumu na stacji metra [WIDEO] (wiadomosci.onet.pl oraz onet.pl, 16.11.2022).

Warto przywołać także materiał, który mówił o amnestii ogłoszonej przez prezydenta Zjednoczonych Emiratów Arabskich (Niecodzienny ruch szejków. Arabowie wypuszczają tysiące więźniów, wiadomosci.wp.pl, 30.11.2022)

Kategoria Islam jako religia/kultura wystąpiła w 10 badanych materiałach. Takie materiały (obok kategorii Zaprezentowanie historii konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego) częściowo występowały przy omawianiu aktualnych wydarzeń w Iranie. Warto przytoczyć jednak kilka przykładów innych artykułów o następujących tytułach:

- Arabia Saudyjska. Największe atrakcje w kraju kontrastów i kontrowersji (turystyka.wp.pl, 21.11.2022);
- Polka w Arabii Saudyjskiej: Na początku nie potrafiłam wiązać hidżabu i nikabu (podroze.onet.pl, 27.11.2022);
- Seksualne orgie w Dubaju. Żona szejka ujawnia szokujące fakty (fakt.pl, 14.11.2022);

W kontekście potencjalnego zagrożenia terrorystycznego ze strony krajów islamu i wyznawców islamu wystąpiły następujące materiały:

- Tego dnia nie dojechał do pracy. Zabójcy powiedział: proszę, nie, proszę! (kultura.onet.pl, 02.11.2022), przypominający historię holenderskiego reżysera Theo van Gogha, który zginął 2 listopada 2004 roku z rąk islamskich ekstremistów za „otwarte głoszenie swoich poglądów za pośrednictwem obrazu filmowego”;
- Niemcy. Tajemnicze zaginięcie księdza. Policja mówi o porwaniu przez islamskich ekstremistów (wiadomosci.gazeta.pl, 24.11.2022), o tym, że w Mali zaginął niemiecki ksiądz Hans-Joachim Lohre. „Według śledczych prawdopodobnie porwali go islamscy ekstremiści. Powodem miała być narodowość duchownego - wynika z jednej z hipotez”;

- Odwet islamskich radykałów? Terrorysty zaatakowali hotel (i.pl, 28.11.2022), gdy co najmniej dziesięć osób zginęło w wyniku ataku na hotel w stolicy Somalii;
- Pentagon: Przywódca Państwa Islamskiego został zabity przez Wolną Armię Syryjską (wiadomosci.onet.pl, 30.11.2022), w którym podano informację o tym jak „bojownicy sprzeciwiającej się syryjskiemu reżimowi Wolnej Armii Syryjskiej przeprowadzili operację, w której zginął przywódca Państwa Islamskiego Abu al-Hasana al-Haszimiego al-Kurajskiego”.

INNY GŁÓWNY TEMAT ANALIZOWANEGO MATERIAŁU

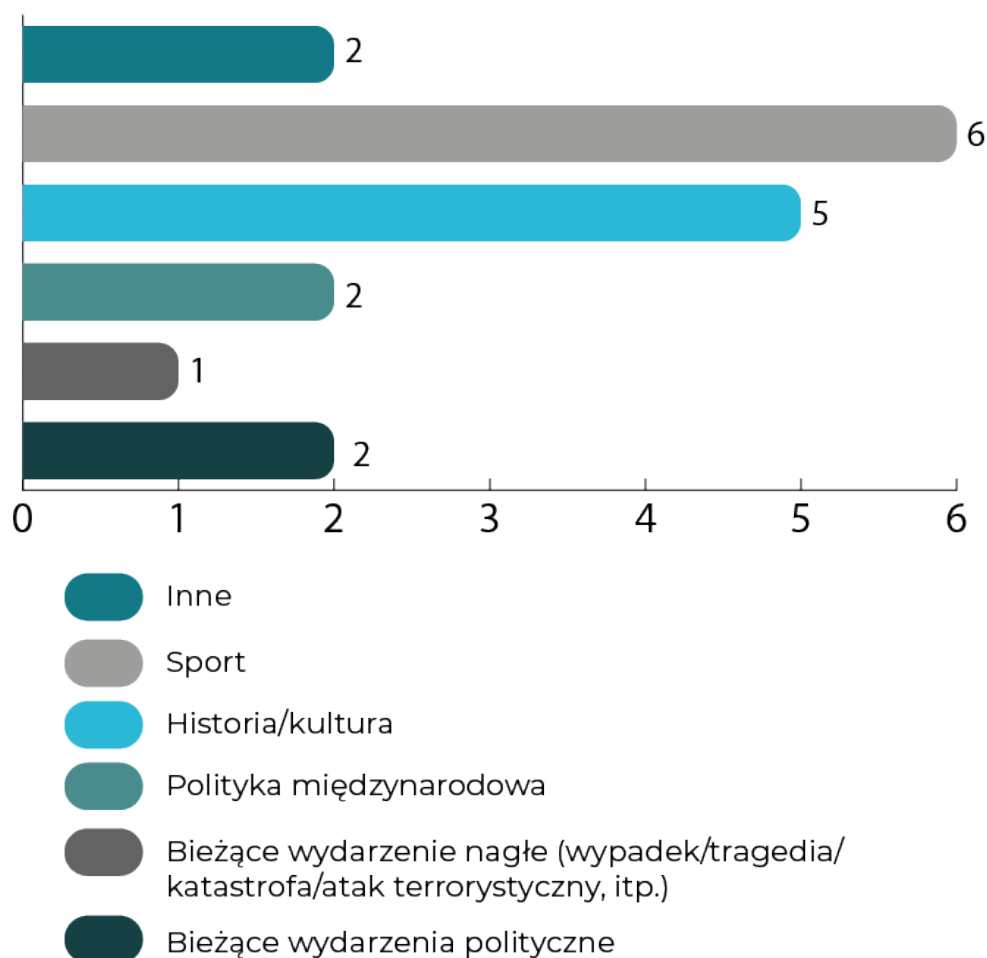
Jeśli islam stanowił temat poboczny materiału, to określano kategorię tematu głównego spośród niżej wymienionych:

- Bieżące wydarzenia polityczne;
- Kryzys przy granicy z Białorusią;
- Bieżące wydarzenie nagłe (wypadek/tragedia/katastrofa/atak terrorystyczny, itp.);
- Historia/kultura;
- Religie;
- Polityka międzynarodowa;
- Ogólne kwestie imigracyjne/uchodźcze.

Były to najczęstsze grupy tematyczne, przy których opisywano islam, muzułmanów/-ki i osoby pochodzenia arabskiego. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne tematy (wpisz jakie)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego określenia tematu.

W ten sposób 14 materiałów, których poboczny temat związany był z islamem i społecznością arabską przyporządkowano 18 razy (materiały mogły zawierać więcej niż jedną formę) do sześciu unikatowych kategorii.

TEMATYKA BADANYCH MATERIAŁÓW

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów
źródło: opracowanie własne

Listopad 2022 był miesiącem, w którym odbywał się MuniDal w Katarze. Z tego też względu pojawiało się wiele materiałów, które traktowały przede wszystkim o sporcie, nierzadko w kontekście kultury islamu i odmienności kulturowej. Przykładowymi artykułami były:

- Katarczycy złamali kolejną obietnicę. Skandaliczne decyzje ws. Żydów na MŚ (sport.pl, 21.11.2022);
- Polka, która pracuje przy mundialu, zdradza, jak wyglądają ostatnie przygotowania (podroze.onet.pl, 17.11.2022);
- „Paskudne, obleśne, potwornie drogie”. Tym Polacy są karmieni na mundialu! Bosacka pokazała zdjęcia. Aż odechciewa się jeść... (jastrzabpost.pl, 30.11.2022);

- "Seksbiznes w Katarze dopiero się rozkręci". Mroczna strona mundialu (fakt.pl, 19.11.2022);

Warto przywołać także materiały inspirowane ówczesnym zainteresowaniem Katarzem:

- Katar to świetne miejsce dla Europejczyka na chwilę, ale nie na życie (kobieta.onet.pl, 19.11.2022);

- Miss bikini poszła na basen w Katarze. Nie mogła uwierzyć własnym oczom (kobieta.wp.pl, 25.11.2022);

- Zobacz, ile kosztują prezerwatywy w Katarze. Nie uwierzył własnym oczom (fakt.pl, 29.11.2022);

- Katarski szejik upomniał się o spadek. Trzymają go w więzieniu i grożą jego rodzinie (kobieta.onet.pl, 23.11.2022).

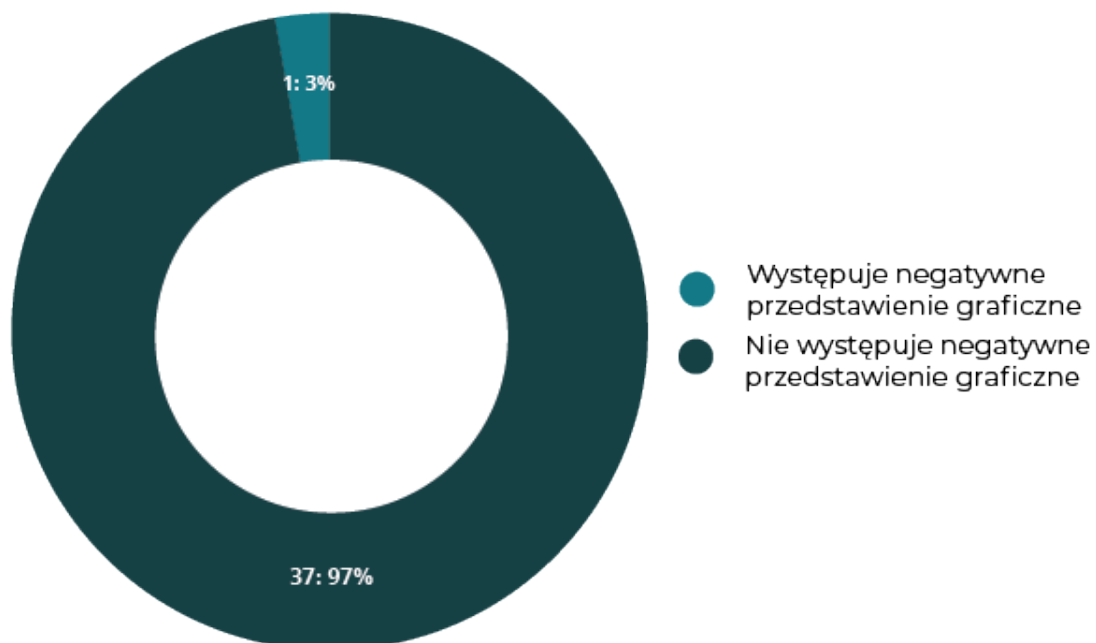
Odnośnie do tematów związanych z polityką międzynarodową, wystąpiły 2 takie materiały. W pierwszym z nich UE chce rozszerzyć sankcje przeciwko Iranowi, ale kraje Unii nie są w tej sprawie zgodne (wiadomosci.onet.pl, 12.11.2022) wspominał o planowaniu nowego pakietu sankcji wobec Iranu z powodu bezwzględного traktowania protestów przez UE. Drugi materiał Nie żyje lider Państwa Islamskiego. Następca został już wybrany (rmf24.pl, 30.11.2022) informował o śmierci kolejnego lidera IS w 2022 roku.

ISLAM W NEGATYWNYCH PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające przedstawienia graficzne islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w jednym materiale.

Pod uwagę brano zdjęcia, grafiki, rysunki, gif-y, filmiki i odwołania do nich w mediach społecznościowych, itp., którymi dany materiał został opatrzony. W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości zbierano materiał wizualny, opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające, a także określano wobec kogo ją zastosowano.

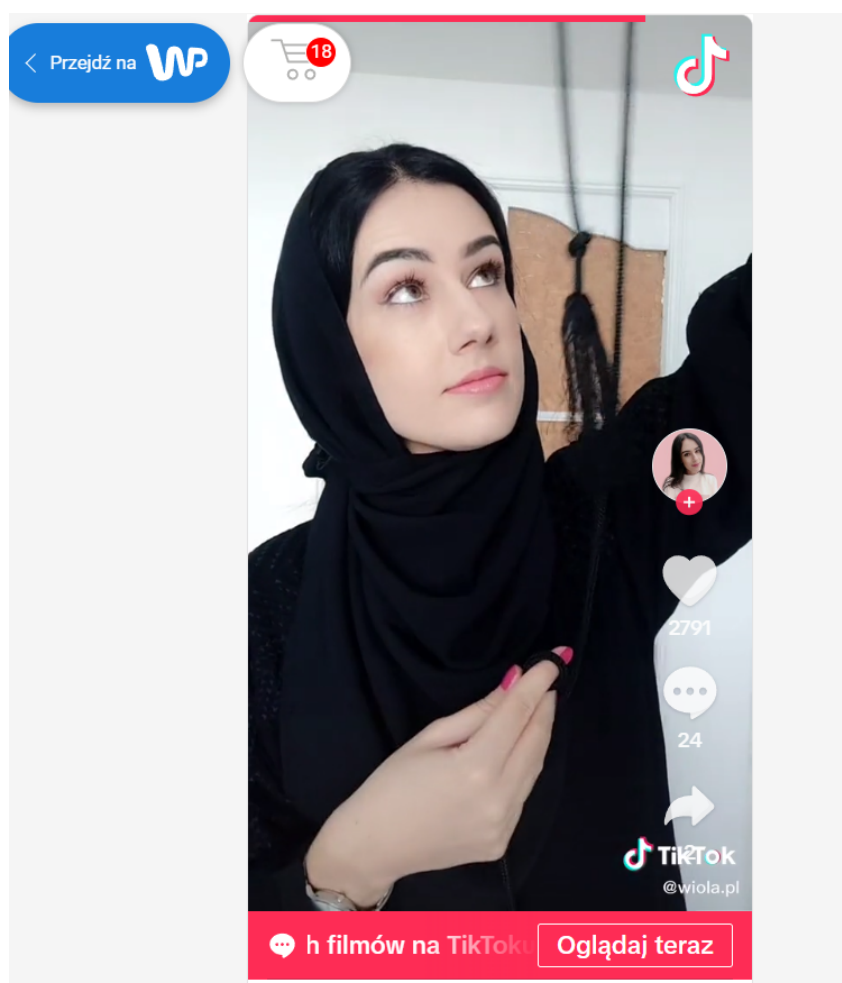

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów
źródło: opracowanie własne (N=38)

ISLAM W NEGATYWNYCH PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

Negatywne przedstawienia wystąpiło w jednym materiale (Stewardesa poleciała na urlop. "Czegoś takiego jeszcze w życiu na sobie nie miałam", turystyka.wp.pl, 22.11.2022), w którym przytoczono tik-tok jednej z polskich influencerów, wybierającej się na urlop do Abu Dhabi. Dziewczyna w prześmiewczy sposób komentuje zakładany na siebie ubiór (np. „Francja – elegancja”, „cudowne wdzianko”). Fragment artykułu przedstawiający sytuację:

„Muszę wam pokazać moje cudowne wdzianko, które będzie mi potrzebne w czasie wyjazdu. Czegoś takiego jeszcze w życiu na sobie nie miałam - mówi do swoich fanów, ubierając czarny strój zasłaniający dekolt, ramiona i włosy. - A ten sznurek to w sumie nie wiem, do czego służy - dodała”.

Zdjęcie 1. Grafika z negatywnym przedstawieniem – przykład nr 1

Źródło: <https://turystyka.wp.pl/stewardesa-poleciala-na-urlop-czegoś-takiego-jeszcze-w-życiu-na-sobie-nie-miałam-6836719521487552a>

ISLAM
W NEGATYWNYCH
PRZEDSTAWIENIACH GRAFICZNYCH

Materiał stanowi dość prześmiewcze podejście do tradycyjnego stroju – jednak negatywny odbiór graficzny materiału jest silnie związany ze słownym komentarzem.

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

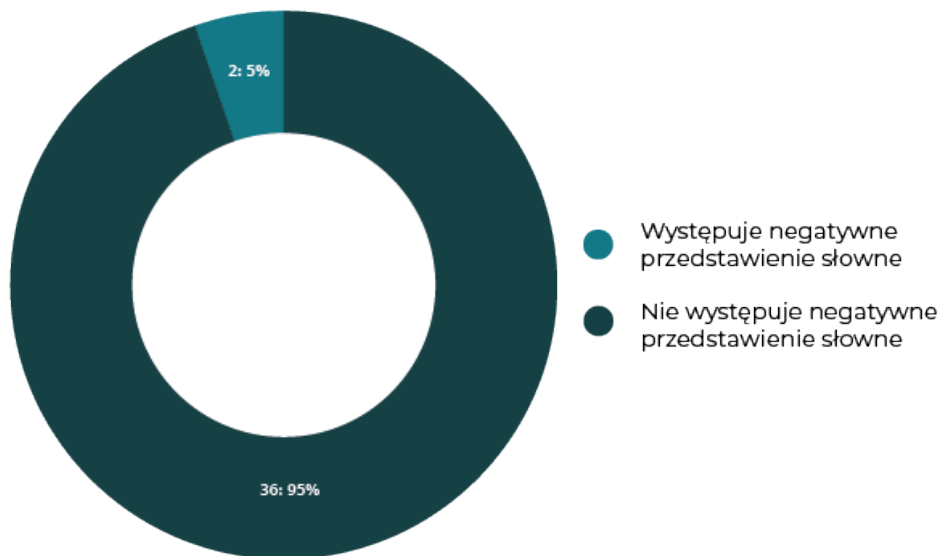

Przy analizie tego zagadnienia brano pod uwagę słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwycenia takiej medialnej nieprawidłowości opisywano sytuację dlaczego było to obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające oraz określano wobec kogo/ czego ją zastosowano:

- Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

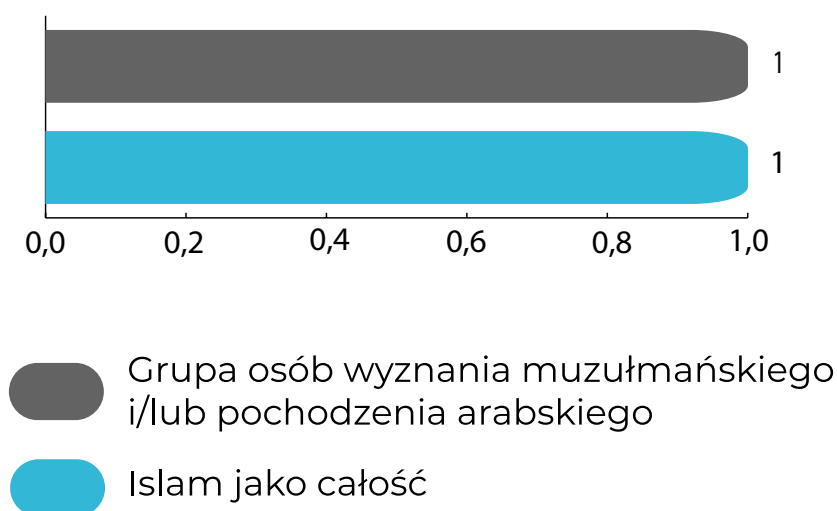
Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

ISLAM W NEGATYWNYCH SŁOWNYCH OKREŚLENIACH

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów
Źródło: opracowanie własne (N=38).

Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek obraźliwe, krzywdzące lub upraszczające słowne określenia wobec islamu, muzułmanów czy osób pochodzenia arabskiego”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w dwóch z badanych materiałów (5 proc.).

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów
Źródło: opracowanie własne

Wskazany we wcześniejszym rozdziale przykład negatywnego przedstawienia materiału (Stewardesa poleciała na urlop. "Czegoś takiego jeszcze w życiu na sobie nie miałam", turystyka.wp.pl, 22.11.2022), w którym przytoczono tik-tok jednej z polskich influencererek, wybierającej się na urlop do Abu Dhabi, nabiera znaczenia przy słownym przedstawieniu. Dziewczyna w prześmiewczy sposób komentuje zakładany na siebie ubiór (np. „Francja – elegancja”, „cudowne wdzianko”). Fragment artykułu przedstawiający sytuację:

„Muszę wam pokazać moje cudowne wdzianko, które będzie mi potrzebne w czasie wyjazdu. Czegoś takiego jeszcze w życiu na sobie nie miałam - mówi do swoich fanów, ubierając czarny strój zasłaniający dekolt, ramiona i włosy. - A ten sznurek to w sumie nie wiem, do czego służy - dodała. "Jak pociągniesz, to wybuchą" - zażartował jeden z komentujących”.

Ostatnie z przytoczonych zdań zasługuje na szczególną krytykę redakcji, która nie tylko powieliła ten niewłaściwy materiał, ale również dodała „żart” jednego z komentujących, który zmienia prześmiewczy charakter w jeszcze bardziej obraźliwy.

Drugi z materiałów "Moja turecka teściowa wiedziała, że będę z Europy. Powiedziała jej to wróżka" (onet.pl, 28.11.2022) zawiera taki krzywdzący fragment:

„Czy słyszałaś opowieści o związkach z arabskimi mężczyznami? Nie obawiałaś się innego podejście do relacji?

Pewnie, że słyszałam. Każda żyjąca w Polsce dziewczyna słyszała, bo to takie straszaki wyciąga się z za pazuchy za każdym razem, gdy ktoś nie potrafi zaakceptować cudzych wyborów życiowych. Po pierwsze: Turcy to nie Arabowie. Z Arabami łączy ich tylko religia, islam jest wyznawany przez większość Turków. Turcja to świecka republika, w której prawem jest nowoczesna konstytucja i kodeksy, a nie Koran. Hasła typu "ukradnie ci dzieci i zamknie w piwnicy" nie mają tu zastosowania.

Kobiety mają pełnię praw, mogą się rozwodzić, głosować, jeździć samochodem, podróżować i pracować. Patologie się zdarzają, skłamię, jeśli powiem, że nie znam polsko-tureckich czy turecko-tureckich małżeństw, w których np. nie dochodzi do przemocy. Ale to raczej pojedyncze przypadki niż reguła.

Wiedziałam o tym, znałam szczęśliwe mieszane pary, znałam język i kraj, nie miałam poczucia, że mam się czego bać.

Po drugie: staram się w życiu unikać generalizowania. Partner nie był dla mnie "statystycznym Turkiem". Pod tym względem się nie pomyliłam. O Turkach mówi się na przykład, że są zazdrośni. Ja po kursie językowym potrafiłam pójść z koleżankami na wino, zostać na noc w Izmirze albo wyskoczyć do Stambułu na konferencję naukową. Mąż nie miał z tym żadnego problemu. Nie wydzwaniał z pytaniami i pretensjami, gdzie jestem, i dlaczego gdzieś sobie poszłam. A przecież powinien, bo "każdy Turek...".

Po pierwsze w powyższym materiale należy zauważyć tendencyjność i prowokacyjny charakter pytania dziennikarki. Przytoczona z wywiadu odpowiedź z jednej strony łamie stereotypy względem Turcji i Turków, z drugiej jednak – stawia ich w wyraźnej opozycji do Arabów, co w kontekście pytania może nasuwać skojarzenie niebezpieczeństwa związanego z Arabami, państwami arabskimi oraz Koranem.

NEGATYWNE NASTAWIANIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

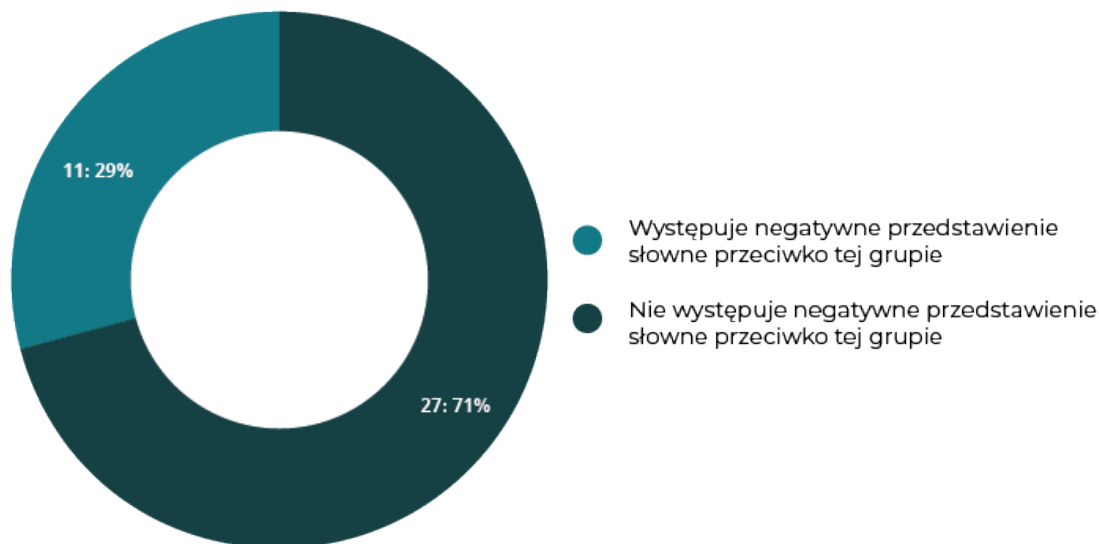
Analizując „czy w materiale pojawiają się jakiegokolwiek słowne określenia/sformułowania islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego, które mogą negatywnie nastawiać odbiorcę względem tej grupy”, odpowiedź twierdząca wystąpiła w 11 materiałach, co stanowiło prawie 30 proc. badanych materiałów.

Pod uwagę brano słowne sformułowania, którymi dany materiał został opatrzony (w tytułach, śródtytułach, leadach czy korpusie artykułu). W przypadku wychwylenia takiej medialnej nieprawidłowości cytowano określenie/sformułowanie słowne, które może negatywnie nastawiać oraz opisywano sytuację dlaczego nastawiało ono negatywnie. Określano również wobec kogo/czego ją zastosowano:

- Konkretniej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego;
- Islamu jako całości;
- Kraju arabskiego/islamskiego;
- Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu itp.) arabskiego/muzułmańskiego.

Były to najczęstsze osoby/podmioty, wobec których ujawniały główne tendencje opisywania islamu i badanych grup przez media w Polsce. W razie wystąpienia innych, materiał kodowano w dodatkowej kategorii – „Inne (wpisz jakie:)” – gdzie pojawiała się możliwość samodzielnego wpisania formy.

NEGATYWNE NASTAWIANIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

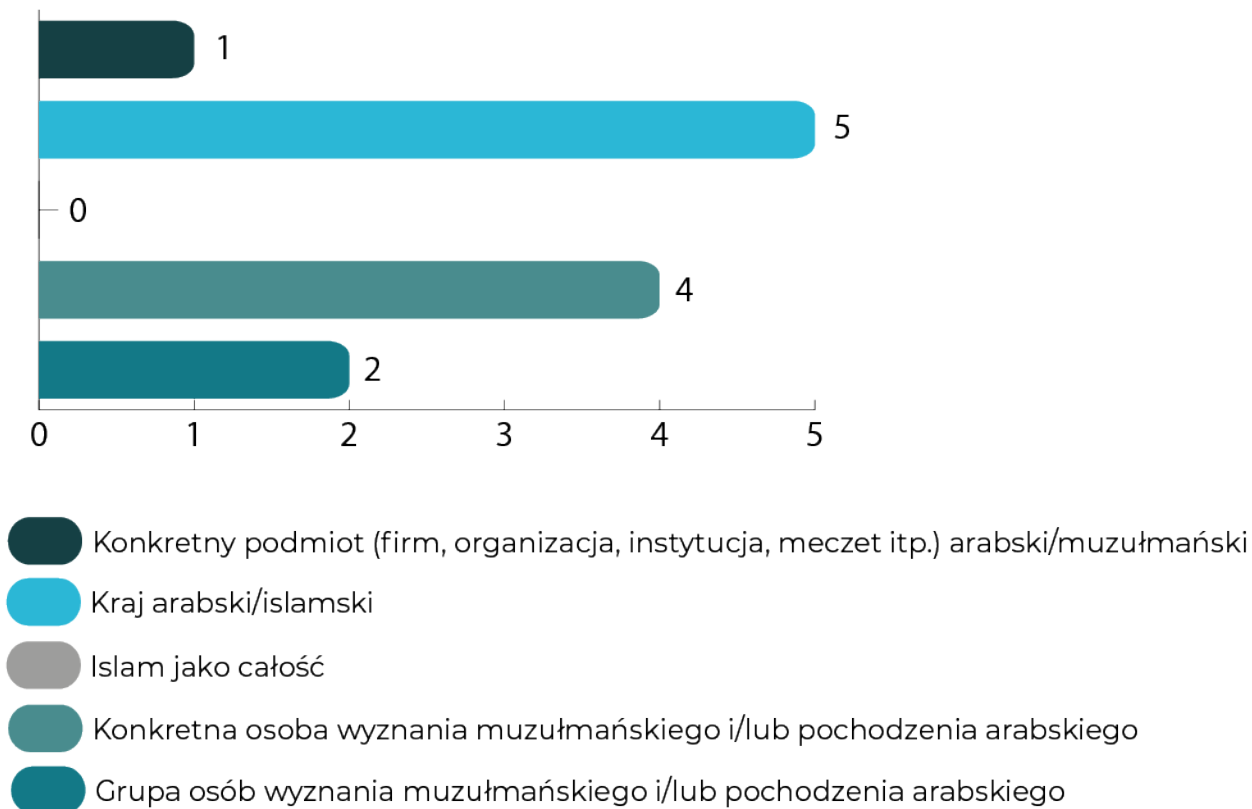

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne (N=38)

Negatywne przedstawienia wystąpiły w sześciu różnych tytułach medialnych – 4 razy na onet.pl (ze stron: onet.pl, wiadomosci.onet.pl, kultura.onet.pl, kobieta.onet.pl), 3 razy na wp.pl (wiadomosci.wp.pl, turystyka.wp.pl) i po jednym razie na portalach: i.pl, jastrzabpost.pl, gazeta.pl, wysokieobcasy.pl. W trzech z nich islam był tematem pobocznym o różnorodnej tematyce. W 8 z 11 materiałów islam był tematem głównym materiału, gdzie głównie omawiano jakieś bieżące wydarzenie z udziałem osób pochodzenia arabskiego/muzułmanów, czasem będące jednocześnie zaprezentowaniem historii konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego czy islamu omawianego jako religię/kulturę.

NEGATYWNE NASTAWIANIE ODBIORCY WZGLĘDEM ISLAMU

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Źródło: opracowanie własne

Negatywne określenia słowne nastawiające przeciwko badanej grupie dotyczyły w najwyższym stopniu kraju arabskiego/muzułmańskiego (5 razy). Do konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego skierowano 4 materiały, do grupy – 2 materiały, a do konkretnego podmiotu – jeden materiał.

Poniżej zamieszczono tabelę, która przytacza określenia/sformułowania, które mogą negatywnie nastawiać oraz opis zauważonego problemu (Tabela 2).

**NEGATYWNE
NASTAWIANIE ODBIORCY
WZGLĘDEM ISLAMU**

Tytuł medialny i data	Określenie/sformułowanie słowne (cytat)	Wobec kogo/czego je zastosowano?	Opis kontekstu określenia /sformułowania
kultura.onet.pl (02.11.2022)	Miał ciężkie dzieciństwo — ukojenie znalazł w radykalnym odłamie islamu: nosił dżelabę i brodę, chodził do meczetu, gdzie nawoływano do dżihadu.	Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	To zdanie sugeruje, że osoby noszące tradycyjny muzułmański strój mają radykalne poglądy.
wiadomosci.onet.pl (09.11.2022)	W ciągu ostatnich 8 tygodni irański reżim zabił ponad 300 protestujących, uwięził prawie 15 tys. i groził egzekucją setkom kolejnych, a mimo to irańskie kobiety dalej protestują	Kraju arabskiego/islamskiego	Pomijając aspekt solidaryzowania się z protestującymi w Iranie tego typu sformułowania rzutują pośrednio na cały świat muzułmański, którego przecież Iran jest częścią. Należy też uwzględnić, że nie każdy odbiorca ma szczegółową wiedzę na temat Islamu, więc reaguje w sposób emocjonalny, klasyfikując tego typu informacje w kategoriach islam = zagrożenia, niebezpieczeństwa etc..
wiadomosci.wp.pl (13.11.2022)	Jakim jesteście rządem, jeżeli strzelacie do własnych obywateli i obywaterek? Kto tak postępuje, musi spodziewać się naszego sprzeciwu [...] Scholz powtórzył także, że UE powinna wprowadzić dalsze sankcje wobec Iranu.	Kraju arabskiego/islamskiego/muzułmańskiego	Negatywne i bezpośrednie sformułowania wobec rządu Iranu, wpływają też na sposób postrzegania całego kraju, a w konsekwencji tego w jaki sposób odbiorcy odbierają całość Islamu. Iran jest miejscem niebezpiecznym w którym nawet obywatele i obywatelki nie mają praw i są szykanowani etc.
onet.pl (16.11.2022)	Obie turystki, pomne niebezpieczeństw, na jakie narażone są piękne Słowianki, z dużą dozą ostrożności podziwiają uroki Złotego Miasta. Szybko jednak ulegają jego obeszładniającemu bogactwu, blichtrowi i orientalnym miłościom.	Kraju arabskiego/islamskiego	Kraje arabskie przedstawiono jako niebezpieczne dla kobiet z Europy Wschodniej.
onet.pl (16.11.2022)	Z niechęcią, ale musiała przyznać, że Sabrina była bardzo seksowna. Tak naprawdę była chodzącym seksem. "Nic tak nie rozpala mężczyzn, jak naszanie brzucha", przypomniała sobie słowa jednej z Arabek w Burdż Chalifa na jej wieczorze panieńskim.	Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego	Stereotypowy opis kobiety arabskiego pochodzenia, uprzedmiotowienie jedynie do obiektu seksualnego

**NEGATYWNE
NASTAWIANIE ODBIORCY
WZGLĘDEM ISLAMU**

<p>onet.pl (16.11.2022)</p>	<p>przeniosła wzrok na kobietę intruzkę, która jakimś szatańskim podstępem wdarła się do jej domu. Ku jej jeszcze większej rozpaczycy musiała przyznać, że Arabka była piękną. Magnetyzującą piękną. Śliczną twarz okalały długie ciemne włosy, pełne, ciemnoróżowe usta lśniły, czekając na gorące pocałunki, a duże zielone oczy, które podkreślały podwinięte rzęsy i gruba linia czarnej kreski na dole, wabiły głębią zmysłowego spojrzenia. Ubrana była w długą, bogato zdobioną arabską suknię, a szeroki pas podkreślał jej jędrny biust i kształtne biodra. Emanowała nieokiełznanym seksem i miała coś takiego intrygującego w sobie, że żaden mężczyzna nie mógł przejść obok niej bez emocji.</p>	<p>Konkretnej osoby wyznania muzułmańskiego/pochodzenia arabskiego</p>	<p>Stereotypowy opis kobiety arabskiego pochodzenia, uprzedmiotowienie jedynie do obiektu seksualnego</p>
<p>wysokieobcasy.pl (20.11.2022)</p>	<p>Podczas gdy reżim, który krwawo tłumił protesty – to wtedy od strzału snajpera zginęła Neda Soltan, a wstrząsające nagranie jej śmierci obiegło świat - mówił, że nie dochodzi do przemocy, Alinejad udokumentowała śmierć 57 osób. I mimo że było to osiągnięcie imponujące, Masih wciąż jeszcze nie pokazała irańskiej władzy, co naprawdę potrafi.; Władze rozpętały przeciwko niej prawdziwą kampanię nienawiści. W mediach nazywano ją prostytutką, a państwowa telewizja podała nieprawdziwą wiadomość, że w Londynie Masih została zgwałcona na oczach swojego syna. W narracji irańskiej zgwałcona</p>	<p>Kraju arabskiego/islamskiego</p>	<p>Wszystkie podobne fragmenty w analizowanym materiale wpływają (w sposób pośredni) na określony sposób postrzegania islamu - najczęściej sposób postrzegania będzie niekorzystny. Dlatego, że oprócz oczywistego negatywu wobec reżimu rządzącego w Teheranie, buduje jak najgorszą opinię o osobach, które wyznają islam (konserwatywny/radykalny itp..), są gotowe na działania o charakterze przestępczym, które w swojej istocie mają za zadanie zdyskredytować konkretną osobę...</p>

**NEGATYWNE
NASTAWIANIE ODBIORCY
WZGLĘDEM ISLAMU**

	<p>kobieta jest niemal zawsze przynajmniej po części sama sobie winna, więc sygnał do ludu był jasny: Alinejad to moralnie skompromitowana kobieta, więc jej przekaz o hidżabie też taki jest i lepiej, by Iranki nie brały go sobie do serca.</p>		<p>też muzułmankę. Oczywiście w tzw.: świecie zachodnich demokracji bywa podobnie, to brak na ten temat refleksji w umyśle odbiorcy, zadziała na niekorzyść muzułmanów i muzułmanek.</p>
<p>turystyka.wp.pl (21.11.2022)</p>	<p>Życie mieszkańców [w Arabii Saudyjskiej] jest podporządkowane islamskiemu prawu szariatu. Za jego nieprzestrzeganie wymierzane są dotkliwe kary, np. chłosta, tortury, a nawet wyrok śmierci. Lekceważenie praw człowieka i dyskryminowanie przede wszystkim kobiet to poważny problem społeczny, któremu od lat z niepokojem przygląda się międzynarodowe organizacje pozarządowe, m.in. Amnesty International.</p>	<p>Kraju arabskiego/islamskiego</p>	<p>Opisane powyżej formy kar cielesnych, a także kara śmierci będąca skutkiem nieprzestrzegania muzułmańskiego prawa religijnego (wyznaniowego) dla odbiorcy żyjącego i wychowanego w innym kodeksie praw i obyczajów będzie budzić konotacje negatywnie - w konsekwencji podobnie oddziaływać (kształtować) na wizerunek islamu.</p>
<p>turystyka.wp.pl (22.11.2022)</p>	<p>A ten sznurek to w sumie nie wiem, do czego służy - dodała. "Jak pociągniesz, to wybuchu"</p>	<p>Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego</p>	<p>Jest to kompletnie niepotrzebnie przywołany komentarz jednego z internautów, który kojarzy arabski strój kobiet z terroryzmem i wybuchami</p>
<p>kobieta.onet.pl (23.11.2022)</p>	<p>Uczulałam, że od Kataru, jako kraju, który nie przestrzega nawet własnego prawa, nie można oczekiwać przestrzegania praw międzynarodowych.</p>	<p>Kraju arabskiego/islamskiego</p>	<p>Negatywna opinia na temat Kataru jako państwa bezprawia.</p>
<p>wiadomosci.gazeta.pl (24.11.2022)</p>	<p>Śledczy podejrzewają, że porywaczami mogą być islamscy ekstremiści, którzy od dawna prowadzą proceder w celu wyłudzenia okupu. W kraju działają grupy dżihadystyczne powiązane z Al-Kaidą i ISIS. Próbują przejąć kontrolę nad Mali.</p>	<p>Konkretnego podmiotu (firmy, organizacji, instytucji, meczetu, itp.) arabskiego/muzułmańskiego</p>	<p>Materiał zawiera informacje wskazujące, że w Mali działają organizacje terrorystyczne wywodzące się lub kojarzące się z muzułmanami. Operowanie strachem jest skutecznym sposobem, aby odbiorcy nie znający kontekstów i szczegółów kwalifikowały całość Islamu jako zagrożenia i postrzegały go jednoznacznie negatywnie.</p>

**NEGATYWNE
NASTAWIANIE ODBIORCY
WZGLĘDEM ISLAMU**

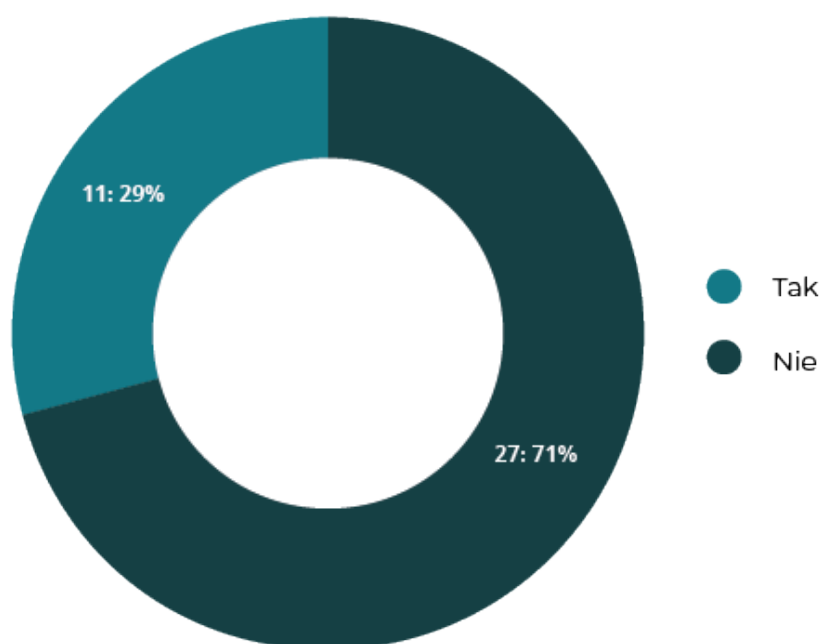
<p>i.pl (28.11.2022)</p>	<p>Islamscy fundamentaliści regularnie dokonują zamachów w Mogadiszu oraz innych częściach Somalii. Radykałowie powiązani z Al-Kaidą zamierzają obalić obecny rząd i wprowadzić w kraju restrykcyjne wyznaniowe prawo szariat.</p>	<p>Grupy osób wyznania muzułmańskiego i/lub pochodzenia arabskiego</p>	<p>Wszelkie negatywne skojarzenia związane z radykałami i fundamentalistami muzułmańskimi, oraz zestawienie ich (słuszne lub niesłusznie z zamachami/terroryzmem) jest jednoznaczne z postrzeganiem tak islamu jako całości. Muzułmanie = terroryści etc.</p>
<p>jastrzabpost.pl (30.11.2022)</p>	<p>Mistrzostwa Świata w Piłce Nożnej w 2022 rozpoczęły się 20 listopada. Ich organizatorem jest Katar. [...] Katarczycy, by je zorganizować, dopuścili się przekupstwa. Raz po raz pod adresem państwa pojawiają się zarzuty o łamanie praw pracowniczych, dyskryminację mniejszości i finansowanie islamskich organizacji terrorystycznych, w tym Bractwa Muzułmańskiego i palestyńskiego Hamasu.</p>	<p>Kraju arabskiego/islamskiego</p>	<p>Odbiorca bezpośrednio otrzymuje informacje, które przedstawiają Katar w sposób negatywny. Oczywiście kwestia prawdziwości, lub nie powyższych zarzutów jest ważna, podobnie jak źródło, którego autor nie przywołuje (a powinien), ale łączenie obu wątków w kontekście reszty materiału, dotyczącego jedzenia oferowanego kibicom na mundialu jest bezpodstawne i mocno naciągane. Sensacyjna i tabloidowa treść pierwszego paragrafu, ma tylko jedno zadanie: przykuć uwagę odbiorcy, zwłaszcza, że reszta materiału nie dotyczy właściwie muzułmanów, dotyczy spraw około sportowych, albo konkretnie wyników piłkarskiej Reprezentacji Polski na mundialu.</p>

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie
Źródło: opracowanie własne

ZMIANA NASTAWIENIA ODBIORCY

W przypadku 11 materiałów (29 proc.) można dostrzec skonstruowanie materiału medialnego w taki sposób, który może zmienić nastawienie odbiorców. W 8 takich przypadkach badane zagadnienie było głównym tematem materiału, gdzie głównie omawiano islam jako religię/kulturę lub/oraz Zaprezentowana została historia konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego. W pozostałych trzech przekazach islam był tematem pobocznym.

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Źródło: opracowanie własne (N=38)

W kontekście zagrożenia ze strony islamu i/lub osób pochodzenia arabskiego, wymie-
nić warto kilka artykułów, które mogłyby zmienić nastawienie odbiorcy na negatywne:

- Niemcy. Tajemnicze zaginięcie księdza. Policja mówi o porwaniu przez islamskich ekstremistów (wiadomosci.gazeta.pl, 24.11.2022): czytając informacje, które na tym etapie są niezweryfikowane (choć prawdopodobne), dotyczące działalności grup dżihadystycznych powiązanych z Al-Kaidą i ISIS, odbiorcy otrzymują jednostronny przekaz – muzułmanie stanowią zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi. Dotyczy to nawet osoby duchownej, która od wielu lat działa na rzecz porozumienia i pokoju wykładając w Instytucie Szkolenia Islamsko-Chrześcijańskiego. Przywołanie w dalszej części innych przypadków porwań osób m. in. dziennikarza buduje i umacnia świadomość odbiorcy o islamie, łącząc go ze strachem i poczuciem zagrożenia;
- Katarczycy złamali kolejną obietnicę. Skandaliczne decyzje ws. Żydów na MŚ (sport.pl, 21.11.2022) wskazuje na brak gościnności i szacunku Katarczyków przy organizacji mundialu. Zaznaczono m.in. „Katar zalicza kolejną wpadkę związaną z organizacją mundialu. Tym razem gospodarze turnieju nie dotrzykali obietnicy danej Żydom. Wyznawcy judaizmu nie mogą się modlić ani jeść koszernych potraw”;
- Stewardesa poleciała na urlop. “Czegoś takiego jeszcze w życiu na sobie nie miałam” (turystyka.wp.pl, 22.11.2022) tworzy silne skojarzenia hidżabu z czymś śmiesznym, innym i dziwnym. Przywołany we wcześniejszych rozdziałach cytat również przywołuje skojarzenie muzułmanów z terroryzmem.

Recenzja książki Polka w Dubaju trafiła do haremu. “Byłam drugą żoną” [Fragment powieści] (podroze.onet.pl, 01.11.2022) opisuje z kolei zjawisko poligamii w kulturach arabskich, gdy mężczyzna ma wiele żon, jednak bardzo upraszcza temat. Sugeruje, że wszystkie osoby pochodzenia arabskiego źle traktują kobiety, a wszystkie kobiety będące w poligamicznych związkach cierpią. Mimo, że nie ma wprost podanych negatywnych określeń to cały artykuł ma wydźwięk bardzo negatywny wobec islamu. Podobny był materiał *“Koran mówi, że mężczyzna może wziąć sobie drugą, trzecią lub czwartą żonę, ale tylko spośród sierot i wdów”* [FRAGMENT KSIĄŻKI] (onet.pl, 16.11.2022).

Pozostałe materiały miały szansę do pozytywnej zmiany nastawienia odbiorcy.

Fragment artykułu *Seksualne orgie w Dubaju. Żona szejka ujawnia szokujące fakty* (fakt.pl, 14.11.2022) pozwala zrozumieć sytuację ludności Syrii i pokazuje, że nie można stawiać znaku równości pomiędzy ISIS a islamem:

„Rozmiar tragedii, która spotkała cywilną ludność Syrii, jest tak olbrzymi, że trudno przejść obojętnie koło tego wielkiego kryzysu humanitarnego, który zdarzył się dosłownie na naszych oczach. Ponad pięć milionów ludzi musiało opuścić Syrię, uciekając przed toczącymi się na jej terenie bezustannymi walkami, spadającymi bombami i używaną przez walczące strony bronią chemiczną. Ich domy zostały zdewastowane, a miasta spalone. Proszę mi wierzyć, że większość tych ludzi chciałaby w pokoju żyć w swojej ojczyźnie, ale od lat nie ma takiej możliwości. Należy pamiętać, że większość muzułmanów określa tak zwane Państwo Islamskie „rakiem islamu”, więc nie należy sądzić, że wszyscy muzułmanie to terroryści”.

Artykuł *Jako dziewczynka hidżab nosiła nawet podczas snu. A potem zbuntowała przeciw niemu miliony Iranek* (wysokieobcasy.pl, 20.11.2022) zawiera informacje pozwalające zrozumieć złożoność problemu noszenia hidżabu z perspektywy kobiety wychowanej w Iranie po rewolucji Chomeiniego w 1979 r. Autorka zwraca uwagę na niejednoznaczność powyższej kwestii, czyli głównie brak elementarnej wyboru, wykorzystując w tym celu historię życia Masih Alinejad, dziennikarki, która walczy na rzecz praw obywatelskich dla kobiet w Iranie, będąc jednocześnie naznaczona na jednego z głównych wrogów teherańskiego reżimu. Taki zabieg pozwala odbiorcom przyswoić kontekst historyczny i kulturowy, oraz bezpośrednio obnieść go do trwających w Iranie protestów po śmierci śmierci Mahsy Amini. Cenne i warte podkreślenia źródło wiedzy, mogące z powodzeniem zmienić nastawienie czytelników do kwestii islamu.

Po przeczytaniu artykułu *Polka w Arabii Saudyjskiej: Na początku nie potrafiłam wiązać hidżabu i nikabu* (podroze.onet.pl, 27.11.2022) nastawienie wobec osób pochodzenia arabskiego może się zmienić na bardziej pozytywne. Materiał opisuje jak dobrze żyje się kobietom w Arabii Saudyjskiej, odnosząc się do posiadania przez nie wielu praw i ogólnego szacunku, nawet takich których nie posiada płęć żeńska w Polsce:

„Ogromną różnicą kulturową jest podejście do kobiet. Wychodząc z budynku, mężczyzna potrafi odsunąć się na metr, aby tylko nie dotknąć stojącej obok

kobiety, to jest wyraz szacunku, bo kobieta ma zawsze pierwszeństwo. Jeśli widzimy samotną kobietę, która stoi w kolejce, to mężczyzna zawsze ją przepuści, nawet, gdy stoi z siostrą czy żoną. Na początku to jest szok, bo w Polsce nikt nie zwraca uwagi na to, czy się otrze o kobietę, czy przepuści ją w drzwiach, czy w kolejce. Tutaj to jest norma, podstawa, że kobieta ma pierwszeństwo”

Obalane są też niektóre mity nt. mieszkańców Arabii Saudyjskiej, a także punktuje się ich zalety w porównaniu z Polską:

„Saudyjczycy ogólnie nie mówią źle o innych, nie pałają nienawiścią na przykład do jakiegoś narodu. Zawsze wyrażają się neutralnie w stosunku do danej nacji, nigdy nie jest to negatywne. Tutaj nie uświadczysz tego, aby komuś zazdrościć. Natomiast w Polsce zawsze mamy jakichś wrogów, zawsze kogoś nie lubimy, tego tutaj nie ma”.

Artykuł łamie stereotypowe patrzyenie na kraje arabskie i poprzez utożsamienie się odbiorcy z rodziną bohaterki, ma on szansę wyjść z utartych schematów:

„Co na to wszystko Twoja rodzina? Nie byli przerażeni, że wyjeżdżasz na drugi koniec świata?”

Oczywiście, że byli przerażeni. Największą ich bolączką był islam i kraj – Arabia Saudyjska. Obecnie dla moich bliskich to już nie ma znaczenia. Przekonali się, że to taki sam kraj, jak każdy inny”.

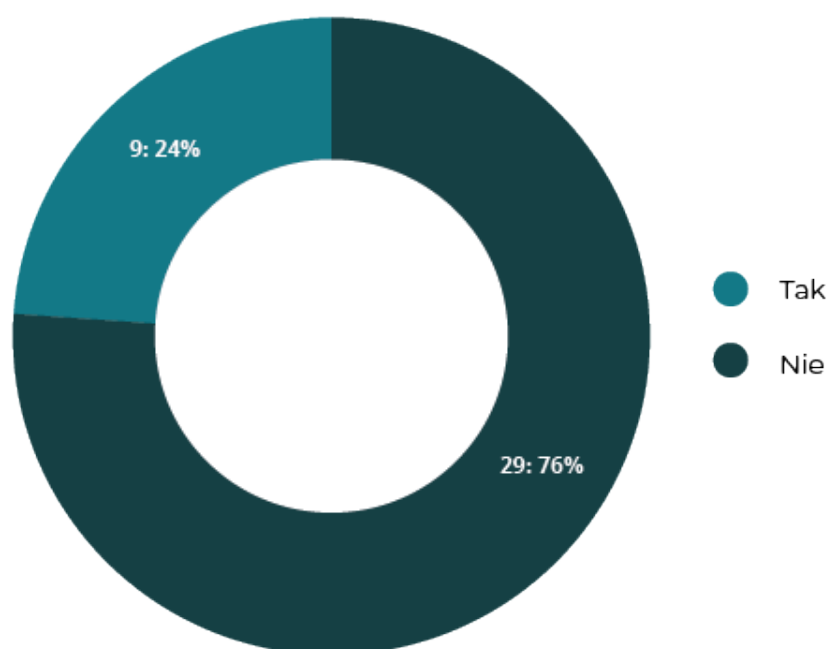
Materiał Arabia Saudyjska. Największe atrakcje w kraju kontrastów i kontrowersji (turystyka.wp.pl, 26.11.2022) stanowią opisy licznych atrakcji z jakich słynie Arabia Saudyjska (miejsca kultu, ale także ciekawe zakątki dla miłośników natury czy pięknej architektury). W ten sposób artykuł pełni funkcję edukacyjną, także pakiet informacji jakie posiadacz polskiego paszportu musi spełnić, aby turystycznie odwiedzić ten kraj mogą pomóc w poznaniu innej kultury, jeśli ktoś zdecyduje się na wyjazd. Dodatkowo wyrażnie zaznaczony zostaje aspekt różnic kulturowych i obyczajowych, na jakie musi zwracać podróżny.

Podobny wydźwięk ma również materiał *Polka zdradza, jak żyje się w Katarze, najbogatszym kraju świata pełnym zakazów* (podroze.onet.pl, 14.11.2022) zawiera opis tradycji, zwyczajów i codziennego życia w Katarze. Uwzględniono różnice kulturowe i zasady jakich należy przestrzegać, aby nie urazić Katarczyków i nie mieć kłopotów z tradycjonalistami. Opis atrakcji i ciekawostek może posłużyć za zbiór dobrych praktyk w razie wizyty w tym kraju. Cenny materiał służący poszerzeniu wiedzy i uzyskaniu świadomości u odbiorcy dotyczący muzułmanów i muzułmanek.

DOBRE PRAKTYKI

W 9 przypadkach (24 proc. materiałów) odnotowano zastosowanie dobrych praktyk względem opisu islamu, muzułmanów/-ek czy osób pochodzenia arabskiego. Materiały te pochodziły z 4 portali: onet.pl (5 materiałów z onet.pl, wiadomosci.onet.pl, kobieta.onet.pl, podroze.onet.pl), fakt.pl (2 materiały) i po jednym materiale z wysokieobcasy.pl i kobieta.wp.pl. W 8 materiałach islam był głównym tematem, który prezentował historię konkretnej osoby/osób wyznania muzułmańskiego lub/i pochodzenia arabskiego, a w jednym pozostałym – pobocznym.

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Źródło: opracowanie własne (N=38)

Poniżej zamieszczono tabelę, która przytacza odnotowane dobre dziennikarsko praktyki względem mówienia o islamie, muzułmanach/-kach i/lub osobach pochodzenia arabskiego (Tabela 3).

Tytuł medialny	Data publikacji materiału	Link do analizowanego materiału
fakt.pl	09.11.2022	W materiale opisano sprzeciw obywateli wobec okrucieństwa i niesprawiedliwości władz Iranu. Pokazano zdjęcia, na których widać zryw ludzi, walkę o prawa i domaganie się prawdy, która jest zatajana przez rządzących. Pokazuje to demokratyczny głos ludu, który jest kierowany przez władze i religie.
fakt.pl	14.11.2022	W wywiadzie wytłumaczono dużo kwestii związanych z islamem. W związku z tym odbiorca może lepiej zrozumieć islam bez skojarzeń ze stereotypami dotyczącymi tej religii. Autorka podkreśla: „Znam wiele szczęśliwych muzułmańskich rodzin, w którym małżonkowie darzą się dużym szacunkiem i z wielką radością odgrywają przypisane im przez ich tradycyjne społeczeństwo role. Zazwyczaj w Europie uważa się, że kobiety nie są tam szczęśliwe”.
onet.pl	16.11.2022	W materiale opisano sprzeciw obywateli wobec okrucieństwa i niesprawiedliwości władz Iranu. Odbiorca może zauważyć jedność narodu irańskiego we współuczestnictwie kobiet i mężczyzn w protestach.
onet.pl	16.11.2022	Materiał zawiera przypisy, które zarówno tłumaczą słownictwo tożsame dla islamu oraz odnośniki, które zawierają źródło cytowanych fragmentów (np. książki i artykuły dotyczące poligamii). Właśnie w taki sposób należy udokumentować cytowane fragmenty, pozwalając potencjalnemu odbiorcy na dokładniejsze rozumienie islamu. Jest to dobra i rzadko spotkana praktyka.
onet.pl	16.11.2022	W materiale opisano sprzeciw obywateli wobec okrucieństwa i niesprawiedliwości władz Iranu. W materiale znalazł się fragment świadczący o sile i niezłomności protestujących: "Będziemy walczyć! Będziemy umierać! Odbierzemy Iran! Śmierć dyktatorowi" — we wtorek można było usłyszeć dziesiątki protestujących, skandujących wokół ogniska na teherańskiej ulicy.
onet.pl	19.11.2022	Tekst wspomina o wpływowych kobietach w islamie. Wyjaśnia, że sytuacja kobiet zależy od sytuacji socjologiczno-ekonomicznej w danej społeczności.

wysokieobcasy.pl	20.11.2022	Podkreślenie historii współczesnego Iranu z uwzględnieniem jego pozytywnych i negatywnych aspektów. Na wstępie przedstawione zostają działania i reformy (choćby skrótowo) szacha Reza Pahlavi, który: „przyznał Iranom prawa wyborcze, przeprowadził reformy i zaczął walkę z analfabetyzmem, ale też bezwzględnie ścigał opozycjonistów i torturował swoich politycznych wrogów”. Natomiast z drugiej strony podano niektóre powody zwycięstwa Chomeiniego w 1979 roku. Odbiorca nie otrzymuje jednoznacznego przekazu, może sam wyciągnąć wnioski, prezentowany w taki sposób islam nie będzie kojarzył się tylko negatywnie - perspektywa zostaje poszerzona.
wp.pl	27.11.2022	W materiale pokazana jest forma protestu kobiet wobec reżimu i nakłada państwo. Opisany jest gniew kobiet i publiczne sprzeciwianie się niemoralnych działań funkcjonariuszy państwa.
onet.pl	27.11.2022	Opis dobrej praktyki stanowi cały materiał. Religia islamu i osoby pochodzenia arabskiego są przedstawione w superlatywach, a życie w Arabii Saudyjskiej z perspektywy kobiet jest na wysokim poziomie i z ogromem możliwości.

Tabela 3. Spis dobrych praktyk wobec badanej grupy
 Źródło: opracowanie własne

SPIS TABEL, WYKRESÓW, ZDJĘĆ

Wykresy (w kolejności występowania)

Wykres 1. Islam jako temat materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 2. Forma występowania islamu jako tematu materiału medialnego – rozkład badanych materiałów

Wykres 3. Inne główne tematy badanych materiałów

Wykres 4. Islam w negatywnych przedstawieniach graficznych – rozkład badanych materiałów

Wykres 5. Islam w negatywnych słownych określeniach – rozkład badanych materiałów

Wykres 6. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń – rozkład badanych materiałów

Wykres 7. Islam w negatywnych słownych określeniach nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 8. Osoba/grupa/podmiot, wobec której użyto negatywnych słownych określeń nastawiających przeciwko tej grupie – rozkład badanych materiałów

Wykres 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy po zapoznaniu się z materiałem nastawienie odbiorcy względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego może się zmienić?

Wykres 10. Rozkład odpowiedzi na pytanie: Czy w materiale można znaleźć jakieś dobre praktyki opisu względem islamu/muzułmanów/osób pochodzenia arabskiego?

Tabele (w kolejności występowania)

Tabela 1. Spis zbadanych materiałów w listopadzie 2022

Tabela 2. Spis negatywnych określeń, nastawiających przeciwko badanej grupie

Tabela 3. Spis dobrych praktyk wobec badanej grupy

Zdjęcia (w kolejności występowania)

Zdjęcie 1. Grafika z negatywnym przedstawieniem – przykład nr 1

Publikacja została wydana jedynie w wersji cyfrowej do pobrania w PDF

ISBN 978-83-67941-03-7

9 788367 941037